

ÇALIŞMA RAPORU

KONU : FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI (TELİF HAKLARI)

**PROGRAM : ULUSLARARASI FİKRİ MÜLKİYET
HAKLARI HUKUKU**

TÜRÜ/SÜRESİ: MASTER (LLM), 16/09/2010 – 14/09/2011

ÜLKE : İNGİLTERE (LONDRA)

ÜNİVERSİTE : BRUNEL UNIVERSITY, LAW SCHOOL

HAZIRLAYAN

**ÖZGÜR SEMİZ
Müfettiş**



**KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Teftiş Kurulu Başkanlığı**

Aralık, 2011

I. GİRİŞ

“Yetiştirilmek Amacıyla Yurt Dışına Gönderilecek Devlet Memurları Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde Bakanlar Kurulunun 15/02/2010 tarih ve 2010/163 sayılı kararı ile Bakanlığımıza tahsis edilen “Fikri Mülkiyet Hakları İle İlgili Hukuk ve Sosyal Bilimler” konulu burs kontenjanına ilişkin olarak 09/06/2010 tarih ve 122006 sayılı Bakan Onayı doğrultusunda 2010/2011 eğitim öğretim yılında bir yıl süre ile katılım sağlanan ve tamamlanan İngiltere/Londra merkezli Brunel Üniversitesi Hukuk Okulu Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Hukuku Yüksek Lisans (Master) Programına ilişkin olarak yukarıda anılan Yönetmeliğin 18. maddesi gereğince işbu Çalışma Raporu düzenlenmiştir.

II. KONU

Bakanlar Kurulunun 15/02/2010 tarih ve 2010/163 sayılı kararı ile Bakanlığımıza tahsis edilen “Fikri Mülkiyet Hakları İle İlgili Hukuk ve Sosyal Bilimler” konulu burs kontenjanına ilişkin olarak 09/06/2010 tarih ve 122006 sayılı Bakan Onayı doğrultusunda katılım sağlanan Londra Brunel Üniversitesi Hukuk Okulu Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Hukuku Yüksek Lisans Programının içeriği, söz konusu program kapsamında alınan ve tamamlanan dersler ile bu program kapsamında hazırlanan yüksek lisans bitirme tezi, iş bu çalışma raporunun konusunu oluşturmaktadır.

III. YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİNİN KAPSAMI, ALINAN DERSLER VE YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ

İngiltere/Londra’da bulunan Brunel Üniversitesi Hukuk Okulu Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Hukuku Yüksek Lisans Programına 2010/2011 eğitim öğretim yılında bir yıl süre ile katılım sağlanmış ve söz konusu yüksek lisans programı kapsamında; “Fikri Mülkiyet Hakları Hukukunun Temelleri” (Fundamentals of Intellectual Property Law), “Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Hukuku” (International Intellectual Property Law), “Fikri Mülkiyet Hakları Uygulaması ve Yönetimi” (Intellectual Property Practice and Management) ve Fikri Mülkiyet Hakları ve Yeni Teknolojiler” (Intellectual Property and New Technologies) başlıklı dersler alınmıştır. İlk iki dönemi kapsayan ders programı tamamlandıktan sonra üçüncü dönemde ise “Dijital Hak Yönetim Sistemleri ve Telif Hakları İstisnaları: Avrupa Birliğinde Telif Hakları Hukukunun Temel Paradigmasında Dramatik Bir Değişim” (Digital Right Management Systems and Copyright Exceptions: A Dramatic Shift in the Underlying Paradigm of Copyright Law in the European Union) başlığını taşıyan yüksek lisans bitirme tezi hazırlanmış ve sunumu gerçekleştirilmiş; Üniversite Sınav Kurulunca yapılan değerlendirme neticesinde başarılı bulunmuştur. Aşağıda, söz konusu ders programlarının ve bitirme tezinin içeriği ve kapsamı ele alınmaktadır.

A. DERSLER

A.1. “Fikri Mülkiyet Hakları Hukukunun Temelleri” (Fundamentals of Intellectual Property Law)

“Fikri Mülkiyet Hakları Hukukunun Temelleri” başlıklı ders programı kapsamında, Avrupa birliği, İngiltere, ABD ve çeşitli ülkelerdeki yasal düzenleme ve uygulamalar çerçevesinde telif hakları ile ilgili olarak; hakkın dayanağını teşkil eden temel hukuk ilkeleri ve felsefi temeller, eser sahipliği kavramı, eser sahiplerinin hakları, mali ve manevi haklar, kullanıcıların lisanslanması, hak ihlalleri, hak ihlallerini ortadan kaldıran nedenler ve hak ihlalleri kapsamında değerlendirilmeyen ve

izin verilen fiiller ile benzeri konular üzerinde inceleme ve çalışmalar yürütülmüş, ayrıca şemsiye bir kavram olan fikri haklar başlığı altında yer alan patent, marka, coğrafi işaret ve tasarımlar gibi sinai haklar da bu ders programı kapsamında incelemeye tabi tutulmuştur.

A.2. “Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Hukuku” (International Intellectual Property Law)

Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Hukuku başlıklı ders programı kapsamında, fikri hakların ekonomi politiği, uluslararası niteliği ve temelleri, geçmişten günümüze fikri hakların uluslararası düzlemde kat ettiği gelişme evreleri, bu çerçevede Bilim ve Edebiyat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi (1886), İcracı, Fonogram Yapımcıları ve Yayıncı Kuruluşların Haklarının Korunmasına İlişkin Roma Sözleşmesi (1961), Ticaretle Başlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi (TRIPs) (1994), Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü (WIPO) Telif Hakları Sözleşmesi (1996), WIPO İcracılar ve Fonogramlar Sözleşmesi (1996) ve Avrupa Birliği Bilgi Toplumu Direktifi (2001) gibi uluslararası nitelikteki telif hakları sözleşmeleri, Avrupa, Amerika, Afrika ve Asya kıtalarında fikri haklara ilişkin olarak ülkeler arasında akdedilen ARIPO, NAFTA, TIFA, RTA ve EPAs gibi bölgesel ve ikili sözleşmeler, Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü (WIPO) gibi uluslararası nitelikteki örgütlerin yapısı, işleyiş mekanizmaları ve uluslararası alanda fikri mülkiyet haklarının gelişimi ve korunması hususunda aldıkları roller ve yürüttükleri faaliyetler, Avrupa Birliği’nde fikri haklara getirilen korumanın kapsamı; yönetim ve uyumsuzluklara ilişkin idari, yasal ve yargısal mekanizmalar, yerel geleneksel/folklorik bilgilerin korunması, uluslararası insan hakları hukuku ve fikri haklar hukuku arasındaki ilişki, uluslararası fikri mülkiyet hukukunda çağdaş gelişmeler, teknolojik gelişmeler çerçevesinde uluslararası fikri mülkiyet hakları hukukunun evrimi ve fikri mülkiyet haklarının korunması açısından gelişmiş, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkiler gibi başlıklar altında toplanan konular, karşılaştırmalı analiz yöntemi ve eleştirel bir bakış açısı ile inceleme ve araştırmaya tabi tutulmuştur.

A.3. “Fikri Mülkiyet Hakları Uygulaması ve Yönetimi” (Intellectual Property Practice and Management)

“Fikri Mülkiyet Hakları Uygulaması ve Yönetimi” başlıklı ders programı kapsamında, fikri mülkiyet hakları uyumsuzluklarında ulusal ve uluslararası düzeyde tahkim ve uzlaşma mekanizmaları ve bu mekanizmaların işleyiş yöntemi ve süreci, rekabet hukuku ve fikri mülkiyet hakları arasındaki ilişki ve etkileşim, fikri mülkiyet haklarının ticari boyutları, fikri hakların lisanslanması ve bu süreçteki mekanizmalar gibi başlıklar altında toplanan konular üzerinde, ulusal ve uluslararası düzeyde ortaya çıkan örnek hukuki/idari, yargısal düzenlemeler ve uygulamalar çerçevesinde inceleme ve araştırmalar yapılmıştır.

A.4. “Fikri Mülkiyet Hakları ve Yeni Teknolojiler” (Intellectual Property and New Technologies)

“Fikri Mülkiyet Hakları ve Yeni Teknolojiler” başlıklı ders programı kapsamında, teknolojik değişimler ve bu değişimlerin fikri haklar üzerindeki etkisi, internet servis sağlayıcılarının web sayfalarında ortaya çıkan fikri hak ihlallerine ilişkin sorumlulukları, fikri haklar bakımından ticari reklamlar üzerindeki sınırlamalar ve reklam platformlarının sorumlulukları, ifade özgürlüğü ve fikri haklar arasındaki ilişki, etkileşim ve gerilim, internet alan adları, alan adı kayıtları, muhafaza ve uyumsuzluk çözümleri, internet ortamında fikri hak ihlalleri, teknolojik koruma yöntemleri, telif hakları ve Web.2.0, bilgisayar programları ve veritabanları üzerindeki telif hakları, “FLOSS”, “GPL” ve “Creative Commons” örnekleri bağlamında açık erişim (open access) telif lisanslamaları ve alternatif telif lisanslamaları (copyleft) gibi başlıklar altında toplanan konular, Avrupa Birliği

düzeyinde ve uluslararası ölçekte ortaya çıkan uygulamalar ve örnek yargı kararları çerçevesinde derinlemesine incelemeye tabi tutulmuş ve bu konular üzerinde araştırmalar yapılmıştır.

2. Yüksek Lisans Bitirme Tezi

Son 20 yılda ortaya çıkan teknolojik gelişmeler, sosyal ve ekonomik hayatta yeni olanaklar ve fırsatlar yaratırken, aynı zamanda bu gelişmelerin yarattığı araçların kötüye kullanımı, yasal olarak güvenceye kavuşturulmuş kişisel ve kurumsal hakların ihlalinde de oldukça önemli artışlar ortaya çıkarmıştır. Özellikle bilgisayar teknolojileri ve internet, dijital bir dünya yaratarak, bir yandan bilgiye hızlı erişim, hızlı iletişim, yeni ekonomik ve ticari kanallar gibi yaşamımızı kolaylaştıran olanaklar sunarken, diğer yandan kişisel haklara saldırı, özel hayatın gizliliğinin ihlali ve fikri hak ihlalleri gibi suç niteliğindeki fiillerin işlenmesinde ve bu fiillerin artışında da ciddi açıklar yaratmıştır. Geleneksel hukuk kuralları ve yöntemler çerçevesinde dijital ortamda beliren fikri hak ihlallerine karşı mücadele ile bu ihlallerin artış hızı arasındaki asimetrik ilişki, bir başka deyişle dijital alanda fikri hak ihlallerine karşı mücadelede görece yavaş ilerleme kaydedilmesi ve yasal ve yargısal süreçlerden yavaş sonuç alınması, fikri hak sahiplerini ihlallere karşı mücadelede “dijital hak yönetim sistemleri” (Digital Right Management Systems-DRM) veya “teknolojik koruma yöntemleri” (Technological Protection Measures-TPMs) olarak adlandırılan, elektronik şifreleme, kriptolama ve dijital filigranlama metodları (digital watermarking methods) gibi hak koruma sistemlerine başvurmaya yöneltmiştir.

Söz konusu teknolojik koruma yöntemleri, dijital alanda ve özellikle internet ortamında fikri hak ihlallerine karşı teknolojik tabanlı etkin çözümler sunarken, diğer taraftan oldukça tartışmalı bir durum da yaratmış; kamu yararı düşünceleriyle ulusal kanunlarda ve uluslararası sözleşmelerde tanımlanan ve güvenceye kavuşturulan fikri hak istisnalarından yararlanılmasını da fiili bir şekilde kısıtlayarak hukuki koruma sınırlarını genişletmiş ve bu bakımdan dijital hak yönetim sistemleri, doktrinde ve yargısal içtihatlarda yoğun tartışmaların odağında kalmıştır. Dijital hak yönetim sistemlerinin fiilen yarattığı söz konusu tartışmalı durum devam ederken, bu sakıncalara çözüm sunulmadan ve telif hakkı istisnalarını güvenceye kavuşturmadan, Avrupa Birliği düzeyinde bu sistemleri yasal koruma altına alan Bilgi Toplumu Direktifi gibi düzenlemelere imza atılması da tartışmaları alevlendirmiş, telif hakları ile bu haklara ilişkin istisnalar arasında, bir başka deyişle özel çıkar ile kamu çıkarı arasındaki ilişki daha gerilimli bir hale gelmiştir.

Bu çerçevede, son yıllarda uygulamada önemi gittikçe artan, ulusal düzeyde ve uluslararası ölçekte yasal ve yargısal süreçlerde yoğun olarak işlenen ve bir çok akademik çalışmanın konusunu oluşturan dijital hak yönetim sistemleri, telif hakları dünyasında taşıdığı önem ve yarattığı sonuçlar itibariyle tez konusu olarak seçilmeye değer görülmüştür. Bu bağlamda, “Dijital Hak Yönetim Sistemleri ve Telif Hakları İstisnaları: Avrupa Birliğinde Telif Hakları Hukukunun Temel Paradigmasında Dramatik Bir Değişim” (Digital Right Management Systems and Copyright Exceptions: A Dramatic Shift in the Underlying Paradigm of Copyright Law in the European Union) başlıklı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

Yüksek lisans tezi, dijital hak yönetim sistemleri ve bu sistemlere Avrupa Birliği düzeyinde yasal koruma tesis eden 22 Mayıs 2001 tarih ve 2001/29/EC sayılı Avrupa Birliği Bilgi Toplumu Direktifinin, telif hakları hukukunun tarihsel olarak dengeli bir çerçevede inşa ettiği telif hakkı korumasının boyutlarını ve bu korumanın sınırlarını nasıl bir şekilde yeniden tanımladığını ve dönüştürdüğünü eleştirel bir yöntemle analize tabi tutmaktadır. Tez çalışması, öncelikle, telif hukukunun hak sahiplerinin çıkarları ile toplumsal çıkarlar arasında bir denge oluşturacak şekilde tarihsel olarak inşa ettiği telif hakkı koruması ve bu korumaya getirilen istisnalar üzerinde durmakta; ardından bu dengeli yaklaşımın, dijital hak yönetim sistemleri ve bu sistemlere yasal koruma tesis eden Avrupa Birliği Bilgi Toplumu Direktifi tarafından nasıl bir şekilde

dönüştürüldüğünü analiz etmekte ve nihai olarak telif hakları hukukunun tarihsel olarak sağladığı dengeli koruma sisteminin restorasyonuna ilişkin olarak yeni yasal düzenlemelerin gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

IV. SONUÇ

2010/2011 eğitim öğretim yılında bir yıl süre ile katılım sağlanan Londra Brunel Üniversitesi Hukuk Okulu Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Hukuku Yüksek Lisans Programı kapsamında alınan “Fikri Mülkiyet Hakları Hukukunun Temelleri” (Fundamentals of Intellectual Property Law), “Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Hukuku” (International Intellectual Property Law), “Fikri Mülkiyet Hakları Uygulaması ve Yönetimi” (Intellectual Property Practice and Management) ve Fikri Mülkiyet Hakları ve Yeni Teknolojiler” (Intellectual Property and New Technologies) başlıklı dersler başarı ile tamamlanmış, “Dijital Hak Yönetim Sistemleri ve Telif Hakları İstisnaları: Avrupa Birliğinde Telif Hakları Hukukunun Temel Paradigmasında Dramatik Bir Değişim” (Digital Right Management Systems and Copyright Exceptions: A Dramatic Shift in the Underlying Paradigm of Copyright Law in the European Union) başlıklı yüksek lisans tezi, Üniversite Sınav Kurulunca yapılan değerlendirme neticesinde başarılı bulunmuş ve nihai olarak “yüksek başarı” derecesi (merit) ile hukuk yüksek lisans (LLM) diploması almaya hak kazanılmıştır.